

Versiune anonimată

Traducere

C-367/23 - 1

Cauza C-367/23

Cerere de decizie preliminară

Data depunerii:

9 iunie 2023

Instanța de trimitere:

Cour de cassation (Franța)

Data deciziei de trimitere:

7 iunie 2023

Recurent:

EA

Intimată:

Artemis security SAS

[omissis]

HOTĂRÂREA COUR DE CASSATION, CHAMBRE SOCIALE (CURTEA DE
CASAȚIE, SECȚIA SOCIALĂ) DIN 7 IUNIE 2023

[omissis]

Situația de fapt și procedura

- 1 Potrivit hotărârii atacate (Amiens, 2 septembrie 2021), EA a fost angajat în calitate de agent SSIAP 1 (service de sécurité incendie et d'assistance à personnes) [Serviciul de protecție împotriva incendiilor și de asistență pentru persoane], la 1 aprilie 2017, de către societatea Artémis security.
- 2 Prin cererea din 25 aprilie 2019, salariatul a sesizat [conseil de prud'hommes de Compiègne (Tribunalul pentru Litigii de Muncă din Compiègne)] cu scopul de a

obține rezilierea judiciară a contractului său de muncă și plata unor diverse creanțe de natură compensatorie și salarială, printre care o cerere de daune-interese pentru modificarea unilaterală a contractului de muncă către munca de noapte și lipsa unei monitorizări medicale sporite.

- 3 La 1 iulie 2019, acesta a fost concediat.
- 4 Prin hotărârea din 4 decembrie 2019, conseil de prud'hommes (Tribunalul pentru Litigii de Muncă) din Compiègne a respins cererea salariatului de daune-interese pentru modificarea unilaterală a contractului de muncă [de zi într-un contract de] muncă de noapte și lipsa unei monitorizări medicale sporite.
- 5 Prin hotărârea din 2 septembrie 2021, cour d'appel d'Amiens (Curtea de Apel din Amiens) a confirmat hotărârea cu privire la acest aspect.
- 6 Pentru a statua astfel, cour d'appel (Curtea de Apel) a arătat mai întâi că salariatul susținea că schimbarea orarului de zi la un orar de noapte constituia o modificare a contractului său de muncă care nu îi putea fi impusă [*omissis*] [angajatorul îi opunea o clauză contractuală care prevedea că acesta ar putea fi nevoit să lucreze atât de zi, cât și de noapte, care a fost considerată nelegală de către cour d'appel (Curtea de apel).
- 7 Cour d'appel (Curtea de Apel) a arătat în continuare că salariatul, care invoca modificări frecvente ale orarelor sale de zi în orare de noapte și obligația care îi revenea angajatorului de a-i permite să beneficieze de o monitorizare medicală sporită legată de munca de noapte, solicita, ca urmare a acestei lipse de monitorizare, daune-interese. Aceasta a reținut, cu privire la acest capăt de cerere, că persoana interesată nu a stabilit caracterul real și consistența prejudiciului său.
- 8 Salariatul a formulat recurs împotriva acestei hotărâri.

Prezentarea motivului

- 9 [*omissis*] Salariatul critică hotărârea pentru faptul că a respins cererea sa de daune-interese pentru modificarea contractului de muncă către un contract de noapte și lipsa unei monitorizări medicale sporite, în condițiile în care „simpla constatare a nerespectării dispozițiilor de protecție în materie de monitorizare medicală sporită pentru munca de noapte dă dreptul la despăgubiri; întrucât a respins cererea salariatului de despăgubire pentru prejudiciul constând în lipsa unei monitorizări medicale sporite, pentru motivul că acesta nu demonstra caracterul real și consistența prejudiciului său, cour d'appel (Curtea de Apel) a încălcat articolele L. 3122-1 și L. 3122-11 din code du travail (Codul muncii) coroborat cu articolul 9 din Directiva 2003/88/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 4 noiembrie 2003.”

Evocarea textelor aplicabile

Dreptul Uniunii

- 10 Potrivit articolului 9 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2003/88/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 4 noiembrie 2003 privind anumite aspecte ale organizării timpului de lucru, statele membre iau măsurile necesare pentru ca lucrătorii de noapte să beneficieze de un control medical gratuit înaintea numirii și la intervale regulate ulterior.

Dreptul național

- 11 Potrivit articolului L. 3122-11 din Codul muncii, orice lucrător de noapte beneficiază de o monitorizare individuală regulată a stării sale de sănătate în condițiile stabilite la articolul L. 4624-1.
- 12 *[omissis]*
- 13 *[omissis]*
- 14 *[omissis]*

Motivele care justifică trimiterea preliminară

- 15 Potrivit unei jurisprudențe constante a Cour de cassation, chambre sociale (Curtea de Casație, Secția socială), existența unui prejudiciu și evaluarea acestuia țin de puterea suverană de apreciere a instanțelor de fond (Secția socială, 13 aprilie 2016, recursul nr. 14-28.293, Bull. 2016, V, nr. 72).
- 16 *[omissis]*
- 17 Din articolul 9 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2003/88/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 4 noiembrie 2003 privind anumite aspecte ale organizării timpului de lucru rezultă că lucrătorii de noapte trebuie să beneficieze de un control medical gratuit înaintea numirii și la intervale regulate ulterior.
- 18 Potrivit unei jurisprudențe constante a Curții de Justiție a Uniunii Europene, în toate situațiile în care dispozițiile unei directive apar, din punctul de vedere al conținutului, necondiționate și suficient de precise, particularii sunt îndreptățiți să le invoce împotriva statului, inclusiv în calitatea sa de angajator, în special atunci când acesta s-a abținut de la transpunerea în termen a acestei directive în dreptul național sau atunci când a transpus directiva în mod incorect (CJCE, Hotărârea din 26 februarie 1986, Marshall, 152/84, punctele 46 și 49; CJUE, Hotărârea din 14 octombrie 2010, Fuß, C-243/09, punctul 56).
- 19 Curtea de Justiție a Uniunii Europene a reținut astfel că articolul 6 litera (b) din Directiva 2003/88/CE îndeplinește aceste criterii, dat fiind că pune în sarcina statelor membre, în termeni neechivoci, o obligație de rezultat precisă și care nu

este supusă niciunei condiții cu privire la aplicarea normei pe care o enunță, constând în prevederea unui plafon de 48 de ore, inclusiv orele suplimentare, în ceea ce privește timpul de lucru mediu săptămânal, și că îndeplinește, așadar, toate condițiile cerute pentru a produce un efect direct (Hotărârea Fuß, citată anterior, punctele 57 și 59).

- 20 De asemenea, potrivit unei jurisprudențe constante a Curții de Justiție a Uniunii Europene, Directiva 2003/88/CE are ca obiect să stabilească cerințe minime destinate ameliorării condițiilor de viață și de muncă ale lucrătorilor printr-o apropiere a reglementărilor naționale referitoare, în special, la timpul de lucru (CJUE, Hotărârea Fuß, citată anterior, punctul 32, și Hotărârea din 11 noiembrie 2021, C-214/20, Dublin City Council, punctul 37).
- 21 Astfel, Curtea de Justiție a Uniunii Europene a reținut că, pentru a se garanta deplina efectivitate a Directivei 2003/88/CE, este necesar ca statele membre să împiedice orice depășire a timpului de lucru maxim săptămânal, astfel cum este stabilit la articolul 6 litera (b) din Directiva 2003/88/CE (Hotărârea Fuß, citată anterior, punctul 51). Aceasta a adăugat că depășirea mediei timpului de lucru maxim săptămânal stabilite la articolul 6 litera (b) din Directiva 2003/88/CE constituie, ca atare, o încălcare a acestei dispoziții, fără a fi nevoie să se demonstreze, în plus, existența unui prejudiciu specific. În lipsa unei măsuri de drept intern care să pună în aplicare posibilitatea de derogare prevăzută la articolul 22 alineatul (1) primul paragraf din aceeași directivă, noțiunea „prejudiciu” care figurează în această dispoziție este lipsită, așadar, de orice relevanță pentru interpretarea și pentru aplicarea respectivului articol 6 litera (b) (Hotărârea Fuß, citată anterior, punctul 53). Curtea a mai precizat că, întrucât Directiva 2003/88/CE urmărește obiectivul de garantare a securității și a sănătății lucrătorilor prin luarea unui repaus suficient, legiuitorul Uniunii a considerat că depășirea mediei timpului de lucru maxim săptămânal, prevăzută la respectivul articol 6 litera (b), prin lipsirea lucrătorului de un astfel de repaus cauzează acestuia un prejudiciu numai prin acest fapt, deoarece astfel se aduce atingere securității și sănătății sale (Hotărârea Fuß, citată anterior, punctul 54).
- 22 Întemeindu-se în special pe aceste motive, Cour de cassation, chambre sociale (Curtea de Casație, Secția socială), decide în prezent că simpla constatare a depășirii duratei maxime de lucru dă dreptul la reparație (Secția socială, 26 ianuarie 2022, recursul nr. 20-21: 636, publicat).
- 23 În memoriul său în completare, salariatul susține că jurisprudența rezultată din Hotărârea Curții de Justiție a Uniunii Europene din 14 octombrie 2010 (Fuß, citată anterior) trebuie să fie transpusă în mod necesar în cazul încălcării dispozițiilor de protecție a monitorizării medicale sporite pentru munca de noapte, garantate de Directiva 2003/88/CE, întrucât au același obiect, și anume protecția sănătății salariatului.
- 24 În materie de muncă de noapte, Directiva 2003/88/CE prevede două serii de măsuri, pe de o parte, la articolul 8 „durata muncii de noapte”, care conține măsuri

de limitare a duratei muncii de noapte, care par a fi de aceeași natură cu cele ale articolului 6 din directiva menționată, care face obiectul Hotărârii Curții de Justiție a Uniunii Europene din 14 octombrie 2010, citată anterior, pe de altă parte, la articolul 9 „controlul medical și transferul lucrătorilor de noapte la munca de zi”.

- 25 Totuși, obligațiile stabilite în ceea ce privește munca de noapte sunt prezentate în mod diferit în considerentele Directivei 2003/88/CE, după cum acestea se referă la limitarea duratei de muncă sau la monitorizarea medicală a lucrătorului. Astfel, considerentul (8) prevede că „este necesar să se limiteze durata muncii de noapte, inclusiv orele suplimentare, și să se prevadă că, în cazul în care recurg în mod regulat la lucrători de noapte, angajatorii să informeze în acest sens autoritățile competente, la cererea acestora”. Considerentul (9) pare mai puțin precis sau imperativ, întrucât enunță că „este important ca lucrătorii de noapte să beneficieze de un control medical gratuit înaintea numirii într-un post de lucru și la intervale regulate ulterior și ca, în măsura în care acest lucru este posibil, aceștia să fie transferați la o muncă de zi pentru care sunt apti, dacă au probleme de sănătate”. Considerentul (10) adaugă că „Situția lucrătorilor de noapte și din schimburi necesită ca nivelul lor de protecție în materie de securitate și sănătate să fie adaptat naturii muncii lor și ca serviciile și mijloacele de protecție și prevenire să fie organizate și să funcționeze în mod eficient.”
- 26 Într-o Hotărâre din 22 decembrie 2022 (JP, C-61/21, punctele 55 și 65), Curtea de Justiție a Uniunii Europene s-a întemeiat în special pe considerentul (2) al Directivei 2008/50/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 21 mai 2008 privind calitatea aerului înconjurător și un aer mai curat pentru Europa pentru a stabili că articolul 13 alineatul (1) și articolul 23 alineatul (1) din directiva menționată urmăreau un obiectiv general de protecție a sănătății umane și a mediului în ansamblu și că nu confereau particularilor drepturi individuale a căror încălcare ar putea angaja răspunderea unui stat membru pentru prejudiciile cauzate particularilor. Acest considerent enunță „pentru a proteja sănătatea umană și mediul ca întreg, este deosebit de important să fie combătute la sursă emisiile de poluanți și să fie identificate și puse în aplicare cele mai eficiente măsuri de reducere a emisiilor pe plan local, național și comunitar. În consecință, emisiile de poluanți atmosferici nocivi ar trebui evitate, combătute sau reduse și ar trebui stabilite obiective corespunzătoare pentru calitatea aerului înconjurător, luându-se în considerare standardele, ghidurile și programele Organizației Mondiale a Sănătății”. Or, la fel ca considerentul (2) al Directivei 2008/50/CE, considerentul (9) al Directivei 2003/88/CE prezintă măsurile pe care le stabilește ca fiind importante, astfel încât se poate pune întrebarea dacă și acest considerent stabilește un obiectiv general.
- 27 Prin urmare, este necesar, în primul rând, să se pună întrebarea dacă dispozițiile articolului 9 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2003/88/CE sunt, din punctul de vedere al conținutului, necondiționate și suficient de precise, astfel încât particularii ar fi îndreptățiți să le invoce împotriva statului, inclusiv în calitatea sa de angajator, în special atunci când acesta le transpune încorect.

- 28 În ipoteza în care Curtea de Justiție a Uniunii Europene ar considera că răspunsul la întrebarea menționată anterior este afirmativ, având în vedere lipsa efectului direct al directivelor în litigiile dintre particulari, Cour de cassation (Curtea de Casație) ar fi obligată să ia în considerare întregul său drept național în vederea unei interpretări conforme (CJUE, 24 ianuarie 2012, Dominguez, C-282/10, punctul 31). Totuși, o interpretare conformă a articolelor [relevante] din Codul muncii în lumina Directivei 2003/88/CE s-ar putea confrunta cu imposibilitatea de a efectua o interpretare *contra legem*.
- 29 În al doilea rând, trebuie să se solicite Curții de Justiție a Uniunii Europene să stabilească dacă nerespectarea măsurilor adoptate de dreptul național pentru a asigura controlul medical al lucrătorilor de noapte constituie, în sine, o încălcare a articolului 9 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2003/88/CE, fără a fi necesar, pentru a obține o reparație, să demonstreze în plus existența unui prejudiciu specific care ar fi rezultat din aceasta.

PENTRU ACESTE MOTIVE, Cour [de cassation] (Curtea de Casație):

Având în vedere articolul 267 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene;

TRIMITE Curții de Justiție a Uniunii Europene următoarele întrebări:

- „Articolul 9 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2003/88/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 4 noiembrie 2003 privind anumite aspecte ale organizării timpului de lucru îndeplinește condițiile pentru a produce un efect direct și pentru a fi invocat de un lucrător într-un litigiu care îl privește?”;

- „Articolul 9 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2003/88/CE trebuie interpretat în sensul că se opune unor reglementări sau practici naționale potrivit cărora, în cazul nerespectării dispozițiilor adoptate în vederea punerii în aplicare a măsurilor necesare pentru controlul medical gratuit al lucrătorului, dreptul la reparație al acestuia din urmă este condiționat de dovada prejudiciului care ar fi rezultat din această încălcare?”;

[omissis]